

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**İKİNCİ BÖLÜM
KARAR****İLKUR UYAN BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası	: 2019/14617
Karar Tarihi	: 14/4/2022
Başkan	: Kadir ÖZKAYA
Üyeler	: M. Emin KUZ Yıldız SEFERİNOĞLU Basri BAĞCI Kenan YAŞAR
Raportör	: Ali Erdem ŞAHİN Yunus HEPER
Başvurucu	: İlkur UYAN
Vekili	: Av. Eren GÖNEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, katıldığı bir basın açıklamasında öğrencisi olduğu üniversitenin rektörünün şeref ve itibarını zedeleyici nitelikte ifadeler kullandığından bahisle bir ay okuldan uzaklaştırma disiplin cezası ile cezalandırılan başvurusunun eğitim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/4/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. 1997 doğumlu olan başvuru, Mersin Üniversitesi (Üniversite) Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü öğrencisidir. Başvuru, Ankara Garı saldırısını protesto eden öğrenciler hakkında Üniversite yönetimi tarafından açılan soruşturmaya tepki göstermek amacıyla 30/11/2017 tarihinde *Mersin Gazeteciler Cemiyeti* bürosunda bir grup öğrenci tarafından yapılan basın açıklamasına katılmıştır. Basın açıklamasında şu ifadeler kullanılmıştır:

"Rektörlüğün ve emniyet güçlerinin kaygısının üniversitenin değil biat edilen siyasal iktidarın huzurunun bozulması olduğunu da biliyoruz. Rektörlük seçimlerinde üçüncü olan ve daha sonra cumhurbaşkanı tarafından Mersin Üniversitesi'ne atana kayyum rektör (...) göreve geldiğinden bu yana bilimi, aklı savunan 170 üniversiteliliye uzaklaştırma vermiştir. Yine aynı şekilde barış imzacısı olan birçok akademisyenin sözleşmelerini yenilemeyip işsiz bırakmıştır. Bizler (...) 'nın ilerici, aydın ve yurtsever akademisyen ve öğrencileri okuldan uzaklaştırma derdini çok iyi biliyoruz. Rektörlüğün derdi, siyasal iktidarın yaratmaya çalıştığı sorgulamayan, toplumun değil sermaye çıkarına bilgi üreten..., bir gençlik kuşağının kurucu görevini üstlenmektir..... ne üniversite size biat eder ne de bu memleketin gerçek sahipleri."

6. Bahse konu basın açıklamasında Üniversite Rektörü'ne yönelik şeref ve haysiyeti zedeleyici nitelikte ifadeler kullanıldığından bahisle Üniversite yönetimi tarafından disiplin soruşturması açılmıştır. Yapılan soruşturma sonucunda Dekanlığın 23/2/2018 tarihli kararı ile Üniversite personelinin kurum içinde ya da dışında şeref ve haysiyetini zedeleyen eylemlerde bulunduğu gerekçesiyle 18/8/2012 tarihli ve 28388 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca başvurucuya bir ay yükseköğretim kurumundan uzaklaştırma disiplin cezası verilmiştir. Sunulan belgelerden idarenin daha fazla bir gerekçeye yer verdiği anlaşılamamaktadır.

7. Başvurucu 27/2/2018 tarihinde söz konusu idari işlemin iptali istemiyle idare mahkemesinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; basın açıklamasının kampüs sınırları dışında yapıldığını, basın açıklamasının hazırlanmasında ve okunmasında dahil olmadığını belirterek verilen disiplin cezasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

8. Davayı inceleyen Mersin 2. İdare Mahkemesi (Mahkeme) dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptali talebinin reddine karar vermiştir. Mahkemenin gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"...söz konusu basın açıklamasında okunan metin içerisinde Mersin Üniversitesi Rektörü'nü hedef alan ve şeref ve haysiyetini zedeleyen ifadelere yer verildiği, her ne kadar söz konusu metin davacı tarafından okunmasa da, basın açıklaması grup adına yapıldığından ve davacının basın açıklaması ve bitimindeki hal ve hareketlerinden basın açıklamasını desteklediği anlaşıldığından, davacının Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 6/d maddesine istinaden 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında 19 Mart-17 Nisan 2018 tarihleri arasında bir ay uzaklaştırma cezası ile cezalandırılmasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır."

9. Başvurucu, anılan karara karşı istinaf isteminde bulunmuştur. Konya Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi (Daire) tarafından istinaf talebi reddedilmiş ve Mahkemece verilen davanın reddine ilişkin karar kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

10. 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun "*Öğrencilerin disiplin işleri*" kenar başlıklı 54. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Soruşturma, yetkiler ve cezalar:

a. Yükseköğretim kurumları içinde veya dışında yükseköğretim öğrenciliği sıfatına, onur ve şerefine aykırı harekette bulunan, öğrenme ve öğretme hürriyetini, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kısıtlayan, kurumların sükün, huzur ve çalışma düzenini bozan, boykot, işgal ve engelleme gibi eylemlere katılan, bunları teşvik ve tahrik eden, yükseköğretim mensuplarının şeref ve haysiyetine veya şahıslarına tecavüz eden veya saygı dışı davranışlarda bulunan ve anarşik veya ideolojik olaylara katılan veya bu olayları tahrik ve teşvik eden öğrencilere; eylem başka bir suçtu oluştursa bile ayrıca uyarma, kınama, bir haftadan bir aya kadar veya bir veya iki yarıyıl için kurumdan uzaklaştırma veya yükseköğretim kurumundan çıkarma cezaları verilir.

..."

11. Yönetmelik'in "Yükseköğretim kurumundan bir haftadan bir aya kadar uzaklaştırma cezasını gerektiren disiplin suçları" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Yükseköğretim kurumundan bir haftadan bir aya kadar uzaklaştırma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

...

d) Yükseköğretim kurumu personelinin, kurum içinde ya da dışında, şeref ve haysiyetini zedeleyen sözlü veya yazılı eylemlerde bulunmak,

..."

B. Uluslararası Hukuk

12. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), *Leyla Şahin/Türkiye* ([BD], B. No: 44774/98, 10/11/2005, §§ 152-156) kararında eğitim hakkına ilişkin başvurularda izleyeceği ilkeleri ortaya koymuştur. Bahsi geçen kararda AİHM, aynı kararda eğitim hakkının ilkesel olarak eğitim kurumlarının iç düzenlemelerine uyulmasını sağlamak üzere okuldan geçici ya da daimi olarak uzaklaştırma cezası dâhil disiplin önlemlerine başvurulmasını hariç tutmadığını da açıklamıştır. AİHM'e göre disiplin cezası uygulaması, öğrencilerin kişiliklerinin ve zihinsel yetilerinin geliştirilip biçimlendirilmesi dâhil olmak üzere bir okulun kuruluşunda var olan hedefe ulaşmaya çalıştığı sürecin ayrılmaz bir parçasını teşkil etmektedir. AİHM, daha eski kararlarında da eğitim hakkının esas itibarıyla iç kurallara uymak amacıyla bir eğitim kurumundan uzaklaştırma veya çıkarma da dâhil olmak üzere disiplin tedbirlerine başvurmayı engellemediğine işaret etmiştir (*Yanaşık/Türkiye* (k.k.), B. No: 14524/89, 6/1/1993; *Sulak/Türkiye* (k.k.), B. No: 24515/94, 17/1/1996).

13. AİHM, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinin kapsamına giren bilgi ve fikirleri şöyle tanımlamıştır:

"İfade özgürlüğü, toplumun ilerlemesi ve her insanın gelişmesi için esaslı koşullardan biri olan demokratik toplumun ana temellerinden birini oluşturur. 10. maddenin 2. paragrafı saklı kalmak üzere, ifade özgürlüğü, sadece lehte olduğu kabul edilen veya zararsız veya ilgilenmeye değmez görülen "haber" ve "fikirler" için değil, fakat ayrıca devlete veya toplumun bir kısmına ters düşen, şoke eden ya da üzüntüye sevk edenler için de

geçerlidir. Bunlar, çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin gerekleridir; bunlar olmaksızın demokratik toplumdaki söz edilemez." (Handyside/Birleşik Krallık, B. No: 5493/72, 7/12/1976, § 49).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 14/4/2022 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

15. Başvurucu bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeyemeyecek durumda olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Şerif Ay* (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurusunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Eğitim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucu; disiplin soruşturmasına konu edilen eylemi gerçekleştirmediğini, alkışlama hareketinin birçok anlama gelebileceğini ancak yazılı veya sözlü eylem niteliğinde olmadığını ve bilgi edinme amacıyla basın açıklamasına katıldığını belirterek hakkında verilen bir ay süreyle üniversiteden uzaklaştırılma cezasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

17. Bakanlık görüşünde; mevcut başvuruda başvurusunun ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesince yapılacak incelemede, ilgili Anayasa hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi ve AİHM içtihatları ile diğer tespitlerin dikkate alınarak bir değerlendirme yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

2. Değerlendirme

a. Uygulanabilirlik Yönünden

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Öğrencilere tatbik edilen okuldan uzaklaştırma yahut eğitimden çıkarma gibi eğitim kurumundan süreli veya süresiz olarak uzaklaştırma şeklindeki müdahaleler eğitim hakkına müdahale teşkil eder. Bu nedenle başvurusunun iddialarının bir bütün olarak ifade özgürlüğü ışığında ve eğitim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (*Özcan Özsoy*, B. No: 2014/5881, 15/2/2017, § 44).

19. Anayasa'nın 42. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

"Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir."

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

21. Eğitim hakkı belirli bir zamanda mevcut bulunan eğitim kurumlarına erişimi koruma altına almaktadır. Mevcut veya hâlihazırda desteklenen eğitim kurumlarına etkili bir şekilde erişimi sağlama eğitim hakkının koruması altındadır (*Ahmet Batur*, B. No: 2018/20182, 14/9/2021, § 34). Başvurucunun katıldığı basın açıklamasında kullanılan ifadeler nedeniyle başvurucu hakkında yükseköğretim kurumundan bir ay uzaklaştırma disiplin cezası verilmiştir. Başvurucunun bu süre zarfında kayıtlı olduğu Üniversitede eğitimine devam edemediği gözetildiğinde söz konusu disiplin cezası ile başvurucunun eğitim hakkına yönelik bir müdahale yapılmıştır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

22. Yukarıda anılan müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler,... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar,... demokratik toplum düzeninin... gereklerine... aykırı olamaz."

(1) Kanunilik

23. Yükseköğretim öğrencilerinin disiplin işlemlerine ilişkin soruşturma usulleri, yetkiler ve cezalar 2547 sayılı Kanun'un 54. maddesinde düzenlenmiştir. Yönetmelik'in 6. maddesi de söz konusu Kanun hükmüne dayanarak çıkarılmıştır. Yapılan değerlendirmeler neticesinde 2547 sayılı Kanun'un 54. maddesi ile Yönetmelik'in 6. maddesinin *kanunla sınırlama* ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

24. Anayasa'nın 42. maddesinde eğitim hakkının sınırlandırılmasına ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Bununla birlikte eğitim hakkının mutlak ve sınırsız bir hak olduğu düşünülemez. Nitekim anılan maddenin ikinci fıkrasında yer verilen *"Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir."* ifadesi ile devlete bir takdir alanı

yaratılmıştır. Eğitim hakkının Anayasa'nın "Sosyal ve Ekonomik Haklar" bölümünde düzenlendiği hususu da gözetildiğinde devlete tanınan bu takdir hakkının özünde bir *sınırlama* yetkisi de içerdiği anlaşılmaktadır. Öte yandan Anayasa'da diğer haklardan farklı olarak eğitim hakkının sınırlanması hususunda kanun koyucuyu bağlayan belli bir meşru amaçlar listesi bulunmamaktadır. Dolayısıyla kanun koyucunun eğitim hakkının sınırlanması hususundaki takdir aralığının geniş olduğu ifade edilebilir. Ancak kanun koyucunun bu takdir yetkisinin Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olduğu açıktır (*Adem Öğüt ve diğerleri*, B. No: 2014/20527, 22/11/2017, § 53).

25. Somut olayda başvuru, katıldığı basın açıklamasında kullanılan ifadelerle destek vererek Üniversite personelinin şeref ve haysiyetini zedeleyen eylemlerde bulunduğu gerekçesiyle yükseköğretim kurumundan bir ay uzaklaştırma disiplin cezası ile tecziye edilmiştir. Başvurucunun eğitim hakkına yönelik olarak gerçekleştirilen bu müdahalenin eğitim kurumunun disiplin ve düzeninin korunması amacıyla gerçekleştirilmiş olduğu görülmekle ilgili müdahalenin meşru bir amacının bulunduğu sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklere Uygunluk

26. Eğitim çok özel bir kamu hizmeti olarak sadece doğrudan faydaları olan değil geniş sosyal fonksiyonları da olan bir hizmettir. Demokratik bir toplumda insan haklarının sağlanması ve devamı için eğitim hakkı vazgeçilmezdir (*Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri*, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 66). Taşındığı öneme karşın eğitim hakkı, niteliği gereği bazı düzenlemelere tabidir. Şüphesiz eğitim kurumlarını düzenleyen kurallar, toplumun ihtiyaç ve kaynakları ile eğitimin farklı düzeylerine has özelliklere göre değişiklik gösterebilir. Bu nedenle devletin bu konuda yapacağı düzenleme ve uygulamalarda belli bir takdir alanına sahip olduğunun kabulü gerekir (*Ünal Yıldırım*, B. No: 2013/6776, 5/11/2014, § 42; *Savaş Yıldırım*, B. No: 2013/6258, 10/6/2015, § 42).

27. Eğitim hakkına müdahaleyi haklı kılan sebeplerden biri de eğitim kurumlarının işleyişinin bozulmasıdır. Eğitim kurumlarının azami verimlilikle çalışabilmesi için kurumun insicamının bozulmaması veya bozulma tehlikesinin doğmaması gerekir. Bu amaçla eğitim ve öğretimin sunulduğu kurumlar olan okullarda düzenin sağlanması ve eğitimin en verimli şekilde aktarılması için eğitimin alıcısı durumunda olan öğrencilere yönelik öngörülen disiplin kurallarıyla öğrencilerin eğitim hakkı da dâhil olmak üzere birtakım temel hak ve özgürlüklerine karşı sınırlamalar getirilebilir (*Ahmet Batur*, § 35). Şüphesiz disiplin cezaları gerek öğrencilerin gelişiminin gerekse de bir okulun amaçlarına ulaşmasını sağlayacak araçların önemli bir parçasıdır. Ancak bu tip tedbirlere başvurmanın demokratik toplum düzeninin gereklere olduğu açıkça ortaya konmalı ve uygulama, Anayasa'da yer alan diğer haklarla ters düşmemelidir (*Özcan Özsoy*, § 49).

28. Anayasa Mahkemesi "*demokratik toplum düzeninin gereklere*" ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır (*Bekir Coşkun* [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, § 51; *Mehmet Ali Aydın* [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 68; *Tansel Çölaşan*, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51). Somut olayda başvuru hakkında, katıldığı basın açıklamasında kullanılan ifadelerle Üniversite personelinin şeref ve haysiyetini zedeleyen eylemlerde bulunduğu gerekçesiyle yükseköğretim kurumundan bir ay uzaklaştırma disiplin cezası tesis edilmiştir. Anayasa Mahkemesi önündeki mesele, başvuru eylemi sebebiyle ilgili ceza ile tecziye edilmesinin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelip gelmediği ve orantılı olup olmadığıdır. Bu bağlamda yapılacak inceleme açısından idarenin ve derece mahkemelerinin gerekçesi büyük önem arz etmektedir.

29. Eğitim hakkına yönelik olarak getirilecek kısıtlamaların demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı yönündeki bir değerlendirmede nazara alınması gereken hususlardan biri de eğitim hakkına yönelik getirilen kısıtlamanın bireyin eğitim hakkı ile birlikte ifade özgürlüğü, din ve vicdan hürriyeti, özel hayata saygı hakkı gibi Anayasa ile teminat altına alınan diğer hak ve özgürlüklerine de tesiri olup olmadığıdır (*Ahmet Batur*, § 37). Somut olayda başvurucunun eğitim hakkına yönelik müdahale ifade özgürlüğü ile bağlantılı olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir ifade ile başvurucunun eğitim hakkına yönelen müdahaleye katıldığı basın açıklamasında kullanılan ifadeler sebep olmuştur. Başvurucu, anılan basın açıklamasında Üniversite Rektörü'nün şeref ve haysiyetini zedeleyici nitelikte ifadeler kullanıldığı gerekçesiyle disiplin cezası ile cezalandırılmıştır. İfade özgürlüğünün kullanılması ile ilintili olarak eğitim hakkına yönelen müdahalelerde müdahaleye konu düşünce açıklamasının eğitim kurumunun düzeni üzerindeki olası yahut mevcut olumsuz etkisinin de mutlaka gösterilmesi gerekir. Kuşku yok ki eğitim kurumunun disiplininin sağlanması meşru bir amaç olmakla birlikte söz konusu amacı gerçekleştirmek için bireyin ifade özgürlüğünü ortadan kaldıracak yahut kullanmasını aşırı zorlaştıracak müdahaleler kabul edilemez (*Ahmet Batur*, § 40).

30. Öğrencilerin ifade özgürlüğüne yönelik olarak getirilen düzenlemeler yönünden eğitimin derecesi büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda disiplinli kısıtlamaya maruz kalan bireyin hangi derecede eğitim aldığı chemmiyet taşır. Eğitimin derecesi arttıkça öğrencinin ifade özgürlüğüne yönelik müdahaleler azalmalıdır. Somut olayda başvurucunun yükseköğretim öğrencisi olduğu, bu bağlamda ifade özgürlüğüyle bağlantılı eğitim hakkına yönelik müdahale alanının ilk ve ortaöğretim seviyelerine göre daha dar olması gerektiği açıktır. Bu bağlamda özgür düşüncenin ve eleştirel aklın beşiği olarak görülen üniversitelerde farklı düşüncelere sahip üniversite öğrencilerine daha fazla hoşgörü gösterilmesi gerekmektedir. Söz konusu görüş ve fikirler tartışmalı olsa veya rağbet görmese dahi ifade etme özgürlüğünün sıkı korumasından yararlanmalıdır (*Ahmet Batur*, § 43).

31. Eldeki meseleye geri dönülecek olursa başvurucunun da içinde bulunduğu bir grubun huzurunda okunan basın açıklamasında, Mersin Üniversitesi Rektörü'nün göreve geldiği günden itibaren 170 üniversiteliyi okuldan uzaklaştırdığı iddia edilmiştir. Basın açıklamasında rektörlük seçimlerinde üçüncü olan kişinin Cumhurbaşkanı tarafından atandığı ve bu kişinin Hükümetin emrinde olduğu, nitekim söz konusu disiplin cezalarının da Üniversitede huzurun bozulması nedeniyle değil Hükümetin politikalarının bir sonucu olarak verildiği, Hükümetin asıl amacının ise sorgulamayan bir gençlik yaratmak olduğu ileri sürülmüştür. Bundan başka açıklamada *barış imzacısı* olarak bilinen akademisyenlerin (barış akademisyenleri hakkında tafsilat için bkz. *Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri* [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019) sözleşmelerinin yenilenmediği ve işsiz bırakıldıkları "*ilerici*" akademisyen ve öğrencilerin okuldan uzaklaştırıldığı ifade edilmiştir.

32. Mahkemeler, akademisyen ve öğrenci pek çok kişinin Üniversite ile ilişkisinin kesilmesi gibi oldukça sert tedbirlere başvurduğu iddia edilen Rektörü meşru eleştiri hakkı ile ona hakaret arasındaki sınırın nerede olduğu meselesine -önemine karşın- hiç değinmemiştir. Anayasa Mahkemesi, kamu otoritelerine veya kamu politikalarına yönelik eleştirilerde gözönüne alınması gerekli bazı ilkeler benimsemiştir.

33. İlk olarak sarf edilen bazı görüş ve ifadeler kamu gücünü kullanan organlar nazarında kabul edilemez görülse bile hukukun üstünlüğüne dayanılarak oluşturulan demokratik bir toplumda kurulu düzene, politikalara ve uygulamalara karşı çıkan veya kamu

gücünü kullanan organların eylemlerini eleştiren, onları kabul edilemez bulan fikirler serbestçe açıklanmalıdır (*Mehmet Ali Aydın [GK]*, B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 69; *Ayşe Çelik*, B. No: 2017/36722, 9/5/2019, § 53). Bu bağlamda Anayasa'nın 26. maddesinin birinci fıkrasında koruma altına alınan ifade özgürlüğü, demokratik bir toplumun temel dayanaklarından ve demokratik toplumun gelişiminin ve her bireyin kendini gerçekleştirmesinin başlıca şartlarından birini oluşturur.

34. Başvuruya konu basın açıklamasında üniversite politikalarına farklı bir bakış açısı ile yaklaşıldığı ve muhalif bir dil kullanıldığı açıktır. Ancak unutulmamalıdır ki toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır (*Yaman Akdeniz ve diğerleri*, B. No: 2014/3986, 2/4/2014, § 25). Başvuruya konu basın açıklamasında dile getirilen düşüncelere müdahale edilmesi, bu tür düşünceleri destekleyenlerin şu veya bu sebeplerle cezalandırılması özgür tartışma ortamında ulaşılmasını ve dolayısıyla çoğulculuğun sağlanmasını imkânsız hâle getirir.

35. İkinci olarak kamu otoritelerinin -kamu gücünü kullandıkları için- kabul edilebilir eleştiri sınırlarının özel bireylere nazaran çok daha geniş olduğu unutulmamalıdır. Demokratik bir sistemde, kamu otoritelerinin eylemlerinin ve ihmallerinin yalnızca yasama ve yargı organlarının değil aynı zamanda kamuoyunun da sıkı denetimi altında olduğu her zaman gözönünde bulundurulmalıdır (*Bekir Coşkun*, § 66; *Ergün Poyraz (2)* [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 69). Başvurucunun katıldığı basın açıklamasını, kamuoyunun üniversite idaresinin politikalarına karşı denetiminin bir parçası olarak kabul etmemek için hiçbir neden bulunmamaktadır.

36. Üçüncü olarak kamu otoriteleri kendilerine yönelik eleştirilere farklı araçlarla cevap ve tepki verme imkânına sahiptir. Nitekim Mersin Üniversitesi idaresi bahse konu basın açıklamasında ileri sürülen iddiaları yalanlayabilir, kamuoyunu yanlış olduğunu düşündüğü açıklamalara karşı doğru olarak bilgilendirebilir ve bir kısım isnada delilleri ile karşı çıkabilirdi. Bu imkânlarının varlığı nedeniyle rektör ve üniversite idaresi, haksız olduğunu düşündükleri sözel saldırılar karşısında -şiddete teşvik içermedikçe- somut olayda olduğu gibi disiplin soruşturmasına veya ceza soruşturmasına ve kovuşturmasına başvurma hususunda kendilerini sınırlandırmalıdır (*Zübeyde Füsün Üstel ve diğerleri*, § 107).

37. Dördüncü olarak ise basın açıklamasındaki bazı ifadeler Üniversite yönetimi tarafından sert ve incitici olarak nitelendirilse bile ifade özgürlüğünün sadece toplum tarafından kabul gören veya zararsız ya da ilgisiz kabul edilen bilgi ve fikirler için değil incitici, şoke edici ya da endişelendirici bilgi ve düşünceler için de geçerli olduğu yinelenmelidir (*Emin Aydın (2)*, B. No: 2013/3178, 25/6/2015, § 35). Anayasa Mahkemesi; birçok kararında, devlet yetkililerini veya toplumun bir bölümünü rahatsız eden düşüncelerin demokratik bir toplum için şart olan çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirliliğin gereklerinden olduğunu teyit etmiştir (*Fatih Taş [GK]*, B. No: 2013/1461, 12/11/2014, § 94; *Bejdar Ro Amed*, B. No: 2013/7363, 16/4/2015, § 63; *Abdullah Öcalan [GK]*, B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 95). Nitekim başvuruya konu basın açıklamasında Rektör'ün Hükûmete *biat* ettiği, akademisyenlerin çoğunluğunca seçilen değil iktidar tarafından atanan *kayıym* bir rektör olduğu şeklindeki ifadeler Rektör açısından rahatsız edici ve kışkırtıcı bulunsa bile ifade özgürlüğünün bir dereceye kadar abartıya ve hatta kışkırtmaya izin verecek şekilde geniş yorumlanması gerektiği kabul edilmelidir (*Ali Suat Ertoşun*, B. No: 2013/1047, 15/4/2015, § 66).

38. Kaldı ki basın açıklaması, esas itibarıyla Rektör'ü keyfi olarak hedef gösteren değil birçok kişiyi yakından ilgilendiren bir konuda toplumsal tartışmaya yönelik ifadeler barındırmaktadır. Anayasa, kamu yararına ilişkin sorunları kapsayan alanlarda ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasına çok az yer bırakmaktadır (diğerleri arasından bkz. *Ali Kudık*, B. No: 2014/5552, 26/10/2017, § 53, 77; *Abdullah Öcalan*, §§ 99, 108). Somut olayda başvuruçunun katıldığı basın açıklamasında bazı akademisyen ve öğrencilerin Üniversiteden ilişkilerinin kesilmesi ve disiplin cezalarıyla cezalandırılmasına ilişkin belirli bir bakış açısından bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Söz konusu açıklamanın kamu yararına ilişkin sorunlara dair olduğu konusunda hiçbir tereddüt bulunmamaktadır. O hâlde böyle bir düşünce açıklamasına yapılan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiğinin oldukça titiz değerlendirmelerle gösterilmiş olması gerekirdi.

39. Oysa ilk derece mahkemesi, kullanılan bazı ifadelerin kişilerin şeref ve haysiyetini zedeleyecek mahiyette olduğu kanaatine varmış; buna karşın basın açıklamasında yer alan hangi sözlerin Rektör'ün şeref ve haysiyetini zedeleyecek nitelikte olduğunu ve başvuruçunun hangi sebeplerle ifade özgürlüğünün korumasından faydalanamayacağını tartışmamıştır. Anayasa Mahkemesinin kanaatine göre başvuruya konu açıklamada -idare tarafından yanlış olduğu ileri sürülmeyen bazı olgulara dayalı olarak- Rektör'ün icraatları sert biçimde eleştirilmiş ve bu icraatlar Hükümet politikaları ile ilişkilendirilerek Rektör bağımsız olmamakla suçlanmıştır.

40. Öte yandan idare ve mahkemelerin üniversite öğrencilerine verilecek disiplin cezalarına ilişkin kararlarında müdahaleye konu eylemin eğitim kurumunun düzeni üzerindeki olası yahut mevcut olumsuz etkilerini de mutlaka göstermeleri gerekir. Bu noktada ilk olarak cezalandırmaya konu eylemin Üniversite yerleşkesinin dışındaki Mersin Gazeteciler Cemiyeti binasında gerçekleştiği nazara alınmalıdır. Şüphesiz ki disiplin kuralları öğrencilerin okul dışındaki açıklamaları veya diğer eylemleri hakkında da uygulanabilir. Bununla birlikte öğrencilerin okul dışındaki eylemleri nedeniyle -eğitim hakkına müdahale oluşturacak şekilde- yaptırımlara maruz kalmaları ancak kurum dışında gerçekleşen eylemin kurum düzenini ciddi şekilde etkilediğinin gösterilmesi hâlinde mümkündür (*Ahmet Batur*, § 41).

41. Somut olayda ise mahkeme gerekçelerinde başvuruçunun cezalandırılmasına konu basın açıklamasının Üniversitenin düzenini hangi derecede etkilediğine, ne şekilde bozduğuna veya bozma tehlikesi meydana getirdiğine ilişkin hiçbir değerlendirilmede bulunulmadığı görülmektedir. Diğer bir ifade ile kararlarda; verilen disiplin cezasının hangi zorunlu sosyal ihtiyaca karşılık geldiği ortaya konulamamıştır. Kamusal makamların şerefi veya saygınlığı gibi sebeplerle öğrencilerin varsayımsal değerlendirmeler üzerinden eğitim kurumunun düzenini bozma disiplin cezası ile cezalandırılması ve bu suretle eğitim haklarının sınırlandırılması anayasal olarak mümkün değildir.

42. Sonuç olarak başvuruçunun ifade özgürlüğünü kullanması nedeniyle okuldan uzaklaştırma disiplin cezası ile cezalandırılmış ve eğitim hakkından yararlanamamıştır. Açık ki ilk derece mahkemeleri başvuruya konu ifadelerin kullanılma nedenini, içeriğini, hangi ifadelerin kurum düzenine ne şekilde tesir ettiğini, başvuruçunun almakta olduğu eğitimin seviyesini ve basın açıklamasının yapıldığı mecrayı değerlendirmemiştir. Davanın koşulları ışığında ve yukarıda belirtilen nedenler birlikte değerlendirildiğinde ifade özgürlüğünü kullanan başvuruçuya verilen bir ay okuldan uzaklaştırma disiplin cezasının zorunlu bir ihtiyacı karşılamadığı gibi orantılı olduğu da kabul edilmemiştir. Bu kapsamda mahkemelerin ileri sürdüğü gerekçeler, başvuruçunun eğitim hakkına yapılan müdahale için *ilgili ve yeterli* görülmemiştir.

43. Açıklanan gerekçelerle başvuruçunun Anayasa'nın 26. maddesinde korunan ifade özgürlüğünü kullanması nedeniyle Üniversiteden uzaklaştırılmasının Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının ihlali niteliğinde olduğunun kabul edilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

44. Başvuruçucu; yargılamanın yenilenmesi ile birlikte 20.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

45. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. *Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aliğül Alkaya ve diğ.leri (2)*, B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu (3)* [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

46. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvuruçuya 13.500 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin eğitim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Mersin 2. İdare Mahkemesine (E.2018/193, K.2018/983) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruçuya net 13.500 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

F. 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruçuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruçunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/4/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.